

Реферат на тему: "Микола Лукаш - геніальний український перекладач"

Микола Лукаш

Реферат з української літератури

МИКОЛА ЛУКАШ-ГЕНІАЛЬНИЙ УКРАЇНСЬКИЙ ПЕРЕКЛАДАЧ

Літературне обдарування геніального українського перекладача-поліглота Миколи Олексійовича Лукаша (19.12.1919 — 29.08.1988) визначилося і виявилось рано. Він зростав у збіднілій родині, яка намагалася пристосуватися до нових умов пореволюційного існування. Батько Олексій Якович — колишній прикажчик купця Риндіна, скупника ткацьких виробів, мати Васса Іванівна — колишня служниця відомого в Кролевці пана Рудзинського, вбитого під час революційних заворушень. Заповнюючи анкети та пишучи автобіографії, М.Лукаш постійно вказував: "батько — різноробочий, мати — ткачиха" [1], або "батько — чорнороб, вантажник, мати — ткачиха" [2], але це була не вся правда. У роду Лукашів та Оникієнків (дівоче прізвище матері) були й козацькі, й дворянські корені; дід по батькові Яків Ілліч Лукаш мав сан диякона, викладав у школі церковнослов'янську мову і був регентом хору Покровської церкви.

У ранньому дитинстві Миколка завдавав клопоту батькам незвично довгою затримкою мовного розвитку — заговорив аж на п'ятому році від народження. Весь цей час ним посилено опікувався рідний дядько і хрещений батько Дмитро Оникієнко, який мав гімназичну освіту, здобуту в часи директорства батька славетних братів Миколи, Михайла і Дмитра Зерових, можливо, спілкувався з кимось із них. Незважаючи на "мовчання" Миколки, він щодня розмовляв з ним, грався, читав уголос. Можливо, не лише українською чи російською... Коли дитина заговорила, то швидко наздогнала ровесників. Читати Микола Лукаш навчився також ще до школи і дядько Дмитро продовжував керувати тим читанням, даруючи хлопчикові книжки.

Під час навчання у молодших класах з Миколою трапилася неприємність — від необережності він впав з балкону другого поверху шкільного приміщення і зламав ногу (потім ту ж ногу буде двічі поранено у війну і зламано наїздом автомобіля у Харкові в 50-х рр.). Лікування було не зовсім вдалим і затягнулося, вимушена малорухомість сприяла посиленій увазі хлопчика до читання, самостійної роботи з книгою.

Потяг до оволодіння мовами мав певну підтримку в родинному побуті. Тут добре пам'ятали бабусю і прабабусю родом з польської шляхти, мати Миколина мала подружок-єврейок і розмовляла на їдиш (на той час п'ята чи четверта частина населення Кролевця була єврейською, відповідним і склад учнів у школах). Старший брат Іван (1918-1943) у школі вивчав не німецьку, як Микола, а французьку, і брати "взаємно збагачувалися". Мову ромів Лукаш вивчив у циганському таборі, який розбив шатри на околиці міста, навіть переклав для прибульців українську пісню і проспівав, а вдома

українською — циганську пісню; сестрам пороздавав списки циганських слів з перекладом — щоб вивчали.

Коли прийшла пора віршувати, Микола Лукаш цілком природно звернувся до перекладу. Ось як він сам про це розповів у останній з автобіографій: "Вірші писати почав досить рано. Запопавши до рук Карамзінову "Историю государства российского" десь у п'ятому класі, я зробив для себе велике відкриття: виявляється, Пушкін не сам "видумав" свого віщого Олега, а черпав із "преданий старины глубокой". Натхнувшись тим же джерелом, я й написав свою першу баладу — про осліплення князя Василька. В шостому-сьомому класах переклав кілька дрібних віршів Гейне, в дев'ятому з якоїс читанки пісеньку Гретхен, що увійшла без змін у переклад "Фауста". <...> В останніх класах школи та в студентські роки я багато перекладав російських поетів "срібного віку" — Блока, Брюсова, Бальмонта, Вяч. Іванова, Балтрушайтиса, Белого — то було для мене неабиякою школою осягнення поетичного ремесла" [3].

У дев'ятому класі М.Лукаш взяв участь у випуску шкільної "Літературної газети" (1935) як її оформлювач, а ще через рік створив разом із В.Сухомлином, М.Сереженком Д.Овчаренком та М.Городиським літературне об'єднання "ЛІАСМО" — "Літературну асоціацію молодих" (Кролевець, 1936-1937). Лукаш заохочує товаришів до перекладацтва, переважно як художник-оформлювач бере участь у створенні рукописного журналу "LIASMO" (випущено 6 номерів по 12 стор. кожний, формату шкільного зошита; втрачений у роки війни). Сам він неохоче подає до "друку" свої поезії, але майстерність у редагуванні віршованих творів своїх товаришів виявляє неабияку [4]. Зокрема, пам'ять одного з них зберегла такі рядки з К.Д.Бальмонта в Миколиному перекладі [5]:

Бачив ти кинжали давнього Толеда?

Кращих не побачиш, і шукать не варт.

На узорнім лезі напис "Sin miedo".

Будь завжди спокійний, владний їхній гарт.

Про те, що Микола Лукаш багато написав про своє перше кохання, що цілі сюїти поезій присвячено однокласниці Валі Зелінській, ніхто з найближчих друзів не знав. Якимось чудом ці матеріали збереглися і шкільні зошити, помережені нестійким ще юнацьким почерком, зовсім недавно, уже в нинішньому тисячолітті, віднайшов у архіві поета-перекладача літературознавець Л.Череватенко. На думку Комісії Національної спілки письменників України з творчої спадщини М.Лукаша, яку він нині очолює, це поезія високої проби, що заслуговує на публікацію. Микола Лукаш зберіг навіть підготовчі матеріали до чергових випусків легендарного нині "LIASMO", листування з товаришами, їх поетичні спроби.

Автор цих рядків намагався знайти перші публікації віршів чи перекладів М.Лукаша у довоєнній періодиці — кролевецькій районній "Колгоспне село" та чернігівських обласних газетах. Марно. Тогочасним журналістам часто було не до школярських поетичних спроб, тим більше перекладів явно декадентських (тобто контрреволюційних) авторів. А приєднуватися до хору панегіристів "революційної доби"

юнак не збирався. Вже на шкільній лаві він спостерігав за проявами "великого терору": були заарештовані і піддані судилищу всі керівники району, неодноразово повністю заміняли керівництво райкому комсомолу. А в місцевій газеті випускником-десятикласником міг прочитати й такого шедевра недавнього неокласика Максима Рильського [6]:

В СТО СОТ ОЧЕЙ ДИВИСЬ, НАРОДЕ!

У розцвітанні, у зростанні,

Моя земля — країна Рад.

Тому лютує безнастанно

Цей чорний гад отруйних зрад.

В сто сот очей дивись, народе,

В сто сот разів помнож свій гнів,

Щоб зруйнувати всі підходи

Вітчизни підлих ворогів!

м.Київ, 11 червня 1937 р.

Таким вважалось чи не найвище досягнення соціалістичного реалізму в тогочасній українській радянській поезії.

1937 р. М.Лукаш став студентом історичного факультету Київського університету. Атмосфера столиці була грозовою і задушливою: арештовувалися кращі професори-історики, керівники вузу. Ректором призначили колишнього шофера однієї з харківських установ.

В університеті діяло літоб'єднання, готувався альманах з творів юних авторів. Наші намагання побачити ім'я Лукаша-студента в матеріалах багатотиражки КДУ також закінчилися нічим. Микола був у близьких стосунках саме зі студентами-філологами, але публікуватися явно не поспішав. Між тим ще старшокласником він почав потроху перекладати "Фауста" Гете, продовжував це й у студентські роки, про що свідчив на схилі літ: "Перед війною я зробив був повний переклад першої частини гетевого архітвору, але все те пропало під воєнну завірюху і робилось по війні вже геть наново" [7]. Про обставини тієї "пропажі" Лукаш ніколи не розводився.

Ним оволодівали задуми масштабні, юнак готувався до праці в царині рідної культури ґрунтовно. Двадцятирічним він зафіксував інтерес до постаті Сервантесового "Дон Кіхота" [8]:

Хто більше, хто менше — ми всі Дон-Кіхоти,

Самі собі створим своїх Дульсіней.

Хоч це нас вганяє в сердечні сухоти,

Зате піднімає над рівнем свиней.

Війна, проте, владно внесла корективи. Через поганий зір і пошкоджену ногу Лукаш призову не підлягав, отже, працював на захід від Києва на оборонних спорудах. Коли студентів відпустили до університету, його було вже евакуйовано до Харкова. Залишився без продуктових карток, приречений на голод. Пішки дістався до Кролевця. Який там подальший шлях на Харків, коли завойовники вже входили до рідного міста

не із заходу, а з північного сходу...

У прифронтовому місті потрапив під ворожий авіаналіт і надовго зліг з тяжко пошматованою осколками ногою. Потім майже два роки ходив з милицями. Що міг робити цей інвалід у свої 22 роки? Мав один рік учительського стажу (брав академвідпустку в університеті і працював у сільській школі на Київщині), але вчителі окупантам не були потрібні. А перекладачів вони вишукували самі. І став Микола Лукаш працювати перекладачем у кролевецькій сільгоспкомендатурі за рекомендацією і під орудою його ж-таки шкільних учителів.

Кролевець було окуповано 728 днів. Яких тільки мов та діалектів не наслухався перекладач. Контакти з окупаційними властями мали італійці, мадьяри, румуни, австрійці, угорські євреї. Як міг, Лукаш допомагав біженцям та оточенцям видачею довідок на справжніх бланках німецької адміністрації. Існують свідчення, що "підказав" сільгоспкомендантові Брему ідею перетворити господарства району на базові з вирощування кок-сагізу (каучуконосної рослини), що вимагало праці багатьох додаткових робочих рук. І тим врятував сотні молодих селян від відправки в рабство до Німеччини.

Миколин друг дитинства і "ліасмовець" Василь Сухомлин недавно розповів, що колишній кролевчанин Г.Рекуха, угнаний в Німеччину, повідомив йому в 90-х рр., що від Лукаша одержувалися явки до зв'язкових підрозділів Української Повстанської Армії в Західній Україні з тим, щоб по дорозі до рейху бранці втікали і включатися у збройну боротьбу з окупантами. Чи це так і наскільки так, важко перевірити. Але показовим є факт, що відсоток кролевчан і жителів навколишніх сіл району в формуваннях УПА був набагато вищим, аніж вихідців із сусідніх регіонів Сумщини і Чернігівщини [9].

На схилі літ Лукаш розповів Михайлові Сереженку, що він підтримував зв'язки із підпільною групою В.К.Соловйова в Алтинівці, яку окупанти розкрили і всю знищили. Місцевим історикам-краєзнавцям, які в 60-х рр. зібрали було матеріали про цих героїв опору фашистам, було компетентно роз'яснено, що та група до комуністичного підпілля не належала [10]. За зв'язок з підпільниками арештували одного з найближчих друзів Миколи Лукаша років окупації, перекладача алтинівського ландвірту сільгоспкомендатури Валентина Кулінича, довели вину і засудили до страти, згодом вирок замінили на каторжні роботи в Німеччині. Звільнений в ході розгрому фашизму, він повернувся додому, одержав технічну освіту, став доктором наук, фахівцем у галузі електротехніки.

Чи намагався Микола Лукаш взяти участь у літературному житті тогочасної доби? Чи подавав переклади художніх творів до численних українських видань, що існували в окупованій гітлерівцями Україні? Все це потребує подальших ретельних досліджень. Поки що нам не вдалося виявити навіть газети "Кролевецькі вісті", яка випускалася в роки окупації 1941-1943 рр. Скоріш за все Лукаш продовжував залишатися таким же обережним, як і в шкільні та студентські роки.

Коли на початку вересня 1943 р. окупанти повтікали з Кролевця, Микола Лукаш

залишився. Він не відчував за собою вини перед рідним народом. З'явився у військкомат до призову. Пройшов так звану "фільтрацію". 16 листопада 1943 р. був мобілізований до армії [11] і служив до листопада 1945 р. у батальйоні аеродромного обслуговування в Харкові спочатку стрільцем, а потім писарем.

Сам Лукаш дуже неохоче згадував про солдатську службу 1943-45 рр., але в свідченнях його старшої сестри Г.Кравченко та друзів-кролевчан є інформація про участь його у форсуванні Дніпра, коли з великого гурту на човні, яким переправлялися, живими залишилися лише двоє, про нове поранення в скалічену ногу [12], про те, що доводилося і там перекладати як з німецької, так і з латиської, литовської і естонської мов [13]. Важливим вважаємо свідчення сестри про перекладацьку роботу Миколи Лукаша в органах репатріації німецьких військовополонених до фатерланду [14]; документального підтвердження цього повідомлення ми не маємо.

Після демобілізації в листопаді 1945 р. вчорашній солдат на день-два приїхав до Кролевця і відразу повернувся до Харкова — вирішив продовжувати навчання вже не на історичному факультеті столичного університету (знав, що підокупаціє перекладацтво закрило йому дорогу до "ідеологічної" освіти), а на факультеті французької філології Харківського педагогічного інституту іноземних мов. Близьке закінчив його за два роки, виявивши здібності і до викладацької, і до наукової роботи. Про харківський період діяльності Миколи Лукаша з анкетних даних [15] знаємо лише таке:

06.1947 — 09.1948. Викладач Харківського педагогічного інституту іноземних мов.

09.1948 — 09.1949. Перекладач при УкрНДІ лісового господарства, Харків.

09.1949 — 09.1951. Викладач англійської і німецької мов у Харківському сільськогосподарському інституті.

11.1950 — 09.1953. Викладач французької і німецької мов у Харківському державному університеті.

Як бачимо, терміни перебування на посадах у Миколи Лукаша були нетривалими. Бездоганне знання багатьох мов робили його, здавалось би, незамінним у навчальному процесі, але... Недавнє минуле цупко тримало його в своїх обіймах. Списки викладачів іноземних мов у ті роки подавалися у відповідний відділ ЦК КП(б)У (а також, неодмінно, — до "органів" політичного нагляду і стеження за неблагонадійними) і в списках тих було передбачено графу про факт перебування в роки війни на окупованій території. Наше намагання знайти дані про Лукаша в тих "партійних" списках виявилися марними. Отже, найталановитішого і перспективного викладача не зараховували на штатні викладацькі посади і він був змушений перебиватися погодинними нестабільними і невеликими (бо наукового ступеня і вченого звання не мав) заробітками. До того ж і жити після закінчення інституту та виселення з інститутського гуртожитку було ніде.

Микола Лукаш намагався вирватися з того зачарованого верховодами тоталітарного суспільства життєвого кола. Написав дисертацію з історичної граматики французької мови. Наукова робота (вірніше, особистість автора) викликала спротив на

кафедрі. Лукаш спалив підготовлений текст дослідження [16]. є підстави твердити, що він намагався реалізуватися як вузівський викладач-україніст — близько 1952 р. читав курс стилістики української мови студентам редакторського факультету Українського поліграфічного інституту ім. І.Федорова у Львові [17].

І працював, працював до самозречення. Відновлював втрачений у війну переклад "архівтору" Й.В.Гете — "Фауста", виношував інші масштабні задуми. Його робочим місцем в різний час стали кімнатка на двох у студентському гуртожитку, "куток" на Журавлівці, канапа, надана на нічний час у кабінеті директора НДІ лісівництва, "власний" столик у науковій бібліотеці ім. В.Короленка, де він зробився завсідником...

Про найближче харківське оточення Миколи Лукаша відомо небагато. Мабуть саме наприкінці 40-х чи на початку 50-х рр. він заприятелював з Іваном Вирганом. °х могли зблизити й спільні лексикографічні інтереси. Бухгалтером на Харківському підшипниковому заводі до 1956 р. працював Василь Мисик [18], у співавторстві з яким пізніше було укладено два видання книги перекладів із Р.Бернса.

Микола Лукаш прагнув відновити зв'язки з університетськими друзями. В Києві не пізніше кінця 1948 р. зустрівся з академіком М.Калиновичем, розповів про переклад "Фауста" і викладацьке поневіряння. Михайло Якович порадив влаштуватися на будь-яку роботу і завершувати переклад, обіцяв розповісти про Лукаша своєму другові Максиму Рильському [19]. Невідомо, чи встиг це зробити Калинович, бо невдовзі помер.

Про обставини надходження рукопису перекладу "Фауста" до М.Рильського, знайомства з ним і передачі до видавництва як анонімного писали багато авторів. Більшість з них не датує події, або відносить її до 1952 р. Між тим маємо документальне свідчення — лист Рильського до Харкова, датований січнем 1950 р. Поет-академік повідомляв Лукашеві, що переклад "Фауста" зацікавив його і що рукопис передав до Держлітвидаву [20].

Рецензування "архівтору" Гете йшло важко. Найдовше рукопис затримався у Л.Первомайського — ледь не три роки, — який, зрештою відмовився його рецензувати. Несприйняття принципів перекладу, запропонованих М.Лукашем, визнаний авторитет оприлюднив лише в статті 1966 р. [21]. Але рецензування все-таки мало місце і перекладач мусив реагувати на зауваження. Вже в 90-х рр. було опубліковано листа 1952 р. до видавництва з приводу критичних закидів щодо вживання архаїзованої лексики. Згодом ці зауваження були віднесені публікаторами до 1980 р. і атрибутовані як відповідь на критику В.Коптілова [22].

На початку 50-х рр. М.Лукаш "наїздами" бував у столиці. Вже ґрунтовно зазнайомився із Максимом Рильським, видавничими працівниками, зокрема, відомим перекладачем Миколою Терещенком. Тодішній редактор Держлітвидаву поет Олесь Жолдак, виступаючи в Будинку літераторів на творчому вечорі з нагоди 80-річчя М.Лукаша (грудень 1999 р.), згадував, як розповів про нікому з видавців невідомого автора з Харкова своїй дружині еві Нарубиній і швидко з'ясувалося, що йдеться про її однокурсника довоєнних університетських часів.

Микола Лукаш намагався опублікуватися також і в журнальній періодиці. Подав добірку поезій до "Дніпра", але ім'я автора викликало в редакції певну засторогу: наприкінці 1946 р. там було вміщено вірша "Велика вахта" [23], де славився "вождь усіх народів" Сталін, який безсонними ночами вершить історичну місію. Автор з м.Старобільська, недавній в'язень гітлерівських концтаборів, невдовзі був репресований і сталінським режимом, запроторений до ГУЛАГу. Отже, його ім'я і твори стали забороненими. Іван Савич (Лук'яненко) не знав, що в літературу входить його довоєнний однокашник Микола Лукаш і прибрав собі такий псевдонім. Поки це було усвідомлено й журналістами "Дніпра", сплило чимало часу. І.Савич твердить, що зрештою добірка віршів справжнього Миколи Лукаша виявилася надрукованою [24], але нам тих публікацій знайти не пощастило. З мемуарного свідчення неясно також, чи була надіслана до "Дніпра" поезія оригінальна, чи перекладена.

Редактор відділу перекладів з французької Держлітвидаву О.Жолдак знав і можливості, і працездатність свого друга, здатність його роками працювати "в стіл". Так, у листі до еви Нарубиної від 31 грудня 1951 р. Лукаш принагідно наводить щойно виконаний ним переклад вірша Христо Смирненського "Десять заповідей" [25], якого за життя перекладача так і не було оприлюднено. Та й знамениті "Червоні ескадрони" того ж автора з'явилися вперше в лукашевому перекладі лише 1958 р. [26], а більш повна добірка поезій — ще через п'ять років [27].

Коли 1952 р. з'явилася нагальна потреба терміново і якісно перекласти українською роман Андре Стіля "Перший удар" (твір головного редактора комуністичної газети "Юманіте" висунули на здобуття Сталінської премії, що стало формою фінансової підтримки зарубіжного видання), замовлення дали Лукашеві. За задумом "директивних органів" широке видання творів паризького літератора мало на меті посилення легальної гонорарної підтримки комуністичної преси Франції Радянським Союзом і київське видавництво мало подбати про найякісніше виконання завдання.

Але в Харкові, де зовсім інакше сприймали Лукаша, на заваді став певний спротив на університетській кафедрі, де в цей час працював молодий викладач — адже термінова робота вимагала багато часу. Проте "директивний" дзвоник з Києва забезпечив перекладачеві повне сприяння [28]. Книга вчасно побачила світ і саме нею дебютував як перекладач Микола Лукаш [29]. Тодішній редактор видавництва Микола Борозна в розмові з нами повідомив, що Лукаш переклав і наступні частини роману А.Стіля. Але суспільна атмосфера 1953 р. (смерть диктатора і боротьба за владу серед його комуністичних спадкоємців) не сприяла продовженню видавничого проекту. Більше того, в українській періодиці нами не виявлено жодної рецензії на україномовний переклад книги французького публіциста, хоча рецензій на російськомовні переклади (журнальні й окреме видання) не бракувало.

Того ж року в Держлітвидаві з'явилися інші переклади Миколи Лукаша: з російської — оповідання "Сторож" у 16-томнику Максима Горького [30], з болгарської — оповідання Еліна Пеліна "Вітряк" [31], з німецької — 11 творів Віктора Гюго для

книжки вибраних поезій [32]. 1954 р. у видавництві "Молодь" вийшла книга віршів болгарських поетів "Світло над Болгарією", яка містить перекладений Лукашем твір Пантелея Матеева "Смерть партизана" [33]. Як бачимо, на першому етапі входження до професійної літературної діяльності Микола Лукаш зовсім не сахався перекладу творів яскраво революційних, насажених комуністичною ідеологією.

З поліпшенням матеріального становища після одержання перших же гонорарів від столичних видавництв Микола Лукаш назавжди полишає педагогічну роботу, повністю віддається літературній творчості. Але його власні творчі інтереси потребували іншої тематики та іншого ідейного спрямування.

В спогадах про зустрічі з М.Лукашем кінця 60-х — початку 70-х рр. Валерій Шевчук переконливо доводить, що молодий письменник пробував себе в прозі. Ось це мемуарне свідчення: "...До нього потрапила моя повість "Ілля Турчиновський", яку я написав 1968 року, і вона певний час ходила по руках. І от одного разу він прийшов до мене додому, принісши машинописа тієї повісті. Ми поговорили про те і се, він стримано твір похвалив, глянув на мене коротко і сказав:

— Хочу тобі признатися в одній речі, — сказав якось зніяковіло. — Колись після війни я написав подібну повість, але спалив.

— Але як це могло статися? — вигукнув я зчудовано.

-Дурний був! Тепер уже бачу: був дурний! — сказав він і опустив голову.

Цей епізод був настільки разючий, що й досі його яскраво пам'ятаю. Мав тоді невіджалований жаль, і досі його маю, бо в тому далекому вогні згорів можливо безпорівняний прозаїк Микола Лукаш, адже признався тоді ж таки, що більше прози не писав" [34].

Але повернімося знову до 50-х. Тоді ж Микола Лукаш стрімко увійшов до українського мовознавства, виступив 1954 р. із рецензіями на найвагоміші академічні лексикографічні праці [35]. Історіограф вітчизняної лексикографії П.Й.Горецький поставив їх поруч із працями академіка В.В.Виноградова [36], неодноразово високо відгукувався про участь Лукаша в обговоренні й рецензуванні лексикографічних досліджень Максим Рильський [37].

Видавництво "Молодь" звернулося з пропозицією перекласти з іспанської вірші для книги Мігеля де Сервантеса Сааведри "Дон Кіхот Ламанчський", яка в перекладі з російської В.Козаченка і є.Кротевича з'явилася друком 1955 р. [38]. Одночасно молодий перекладач дебютував як дитячий письменник, переклав з італійської книжку Джанні Родарі "Малим і старим про Італію і Рим" [39], а з сербо-хорватської казку Володимира Филиповича "Зайчик-Рябчик" [40]. Журнальними публікаціями заявив перші переклади Роберта Бернса (з англійської? з шотландської?), сатиричної публіцистики Гайнріха Гайне [41]. Низку перекладів включено до "Вибраних творів" Г.Гайне [42]. А ще ж "Мадам Боварі" Гюстава Флобера [43], переклади з Адама Міцкевича для двохтомника "Вибаних творів" [44].

Та найвищою втіхою стало побачити в розкішному виданні омріяного і вистражданого повного "Фауста". Від задуму до втілення минуло майже два

десятиліття [45]. Перекладач "архітвору" Й.В.Гете Микола Лукаш відразу увійшов до елітарного кола українських літераторів як діяч національного виміру.

Геніальність Лукаша виявлялася ще й у тому, що всі переклади здійснювалися ним без звичних навіть для "метрів" українського художнього перекладу підрядників — безпосередньо з оригіналів творів. На початку 1956 р. ще недавно нікому не відомого харківського перекладача було запрошено зробити співповідь про стан перекладів із західноєвропейських літератур на республіканській нараді перекладачів [46]. Незабаром Миколу Лукаша прийняли до Спілки письменників України за рекомендаціями М.Рильського, Л.Первомайського, М.Пригари, М.Терещенка [47]. Він набув статусу визнаного літератора, назабаром (1958 р.) зміг переселитися до Києва.

Літературне і культурне життя столиці України кінця 50-х — половини 60-х рр. неможливо уявити без Миколи Лукаша. Роки суспільної "відлиги" сповна використані ним для розвитку рідної мови, утвердження повноцінності українського слова в контексті всесвітньому. І це має стати предметом нових культурологічних досліджень.

Література

1. Лукаш М.О. Автобіографія. 13.03.1956 р. // Центральний державний архів-музей літератури та мистецтва України (ЦДАМЛМУ). — Ф.590, оп.2. — Спр.561. — Арк. 4.
2. Лукаш М.О. Автобіографія. 10.11.1986 р. // ЦДАМЛМУ. — Ф.590, оп.2. — Спр. 561. — Арк.22.
3. Там же. — Арк. 22-22 зв.
4. Сереженко М.Г. ЛІАСМО // Архів сім'ї М.Г.Сереженка в м.Кролевець. — Арк. 2, 7-8.
5. Сереженко М.Г. ЛІАСМО // Архів сім'ї М.Г.Сереженка в м.Кролевець. — Арк. 12.
6. Рильський, Максим. В сто сот очей дивись, народе! // Колгоспне село. — Кролевець, 1937. — N 97. — 18 червня. — С.1.
7. Лукаш М.О. Автобіографія. 10.11.1986 р. // ЦДАМЛМУ. — Ф.590, оп.2. — Спр. 561. — Арк. 22-22 зв.
8. Черняков Б. Нові знахідки рукописної Лукашіани // Літературна Україна. — К., 2000. — N 33. — 16 грудня. — С.8.
9. Сергійчук В. В УПА — вся Україна // Військо України. — К., 1993. — N 6. — С.78-80. В облікових картках на 1305 осіб близько 30 — на вихідців з Кролевеччини.
10. Сереженко М.Г. Лукаш Микола Олексійович. 1988 // Архів сім'ї М.Г.Сереженка в м.Кролевець. — Рукопис. — С.39; Сереженко М.Г. Дон Кіхот // Там же. — С.10-11.
11. Дані мобілізаційних списків Кролевецького райвійськкомату повідомив учитель-краєзнавець Ф.С.Яковенко у серпні 2000 р. М.О.Лукаш значиться за ними студентом сільськогосподарського інституту. Діяльність Лукаша за два з половиною місяці з моменту звільнення міста до мобілізації потребує додаткового уточнення.
12. Кравченко Г.О. Про М.О.Лукаша: Спогади сестри / Запис Б.І.Чернякова. Серпень 2000 // Архів автора.
13. Сереженко М.Г. Дон Кіхот // Архів сім'ї М.Г.Сереженка в м.Кролевець. — Рукопис. — С.25.

14. Кравченко Г.О. Про М.О.Лукаша: Спогади сестри / Запис Б.І.Чернякова. Серпень 2000 р. // Архів автора.

15. Лукаш М.О. Анкета. 13.03.1956 р. // ЦДАМЛМУ. — Ф.590, оп.2. — Спр. 561. — Арк. 2 зв.

16. Повідомлення В.І.Сухомлина (н. 1918) — друга дитинства і юності М.О.Лукаша, члена ЛІАСМО, крелевецького поета і журналіста; квітень 2000 р.

17. Повідомлення доктора філологічних наук професора М.Д.Феллера, який 1952 р. другокурсником УПІ слухав цей лекційний курс М.О.Лукаша. Лектор був представлений студентам директором інституту В.Г.Шпицею як "відомий перекладач".

18. Костюк, Григорій. Василь Мисик // Костюк Г. Зустрічі і прощання: Спогади. — Едмонтон: Канадський ін-т укр. студій Альбертського ун-ту, 1987. — Кн.1. — С.333.